

اهداگران اسناد

معرفی دو سند دیوانی از دوره ی فتحعلی شاه قاجار

مریم محمدشفیع*

بررسی تاریخ و فرهنگ یک ملت، در گرو شناخت اسناد و مدارک تاریخی است. اهدای اسناد و عکس های تاریخی به مراکز اسناد، علاوه بر این که در حفظ اصل سند و مدرک تاریخی مؤثر است، بلکه محتوای آن نیز ماندگار خواهد شد، بنابراین چه کسانی که اصل اسناد و مدارک تاریخی و قدیمی خود را به مراکز اسناد اهداء می کنند و چه کسانی که امکان تصویربرداری از این مدارک را برای مراکز آرشیوی مهیا می کنند، خدمتی سترگ در راستای اعتلای تاریخ و فرهنگ سرزمین خویش کرده اند. مرکز اسناد تاریخی میرداماد ضمن این که از صاحبان اسناد و عکس های تاریخی دعوت می کند که اسناد و تصاویر قدیمی خود را به آرشیو اسناد میرداماد که تنها آرشیو اسناد تاریخی استان است اهداء کنند، علاوه بر این به منظور تعامل و تبادل خدمات با صاحبان اسناد شرایطی را برای رطوبت زدایی، گندزدایی و مرمت اسناد و هم چنین کارشناسی و بازخوانی و نیز ارزیابی مشاوره جهت نگهداری هر چه بهتر این آثار فرهنگی- تاریخی فراهم آورده است که از اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ اجرایی خواهد شد.

*مسؤل مرکز اسناد
تاریخی میرداماد

هر سند تاریخی، از جنبه های گوناگون سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی، ادبی و... قابل بررسی و تجزیه و تحلیل است. یکی از ویژگی های این گونه اسناد، بررسی جنبه ی تاریخی آن ها و اطلاعات منحصر به فردی است که از این گونه مدارک استخراج شده و زوایای تاریک تاریخ را روشن می کنند.

در سطور زیر متن بازخوانی شده ی دو سند مربوط به دوره ی سلطنت فتحعلی شاه قاجار، از مجموعه اسناد خانوادگی آقای علی محمد مصدق ارائه خواهد شد.

(در بازنویسی این اسناد، به دلیل رعایت رسم الخط و حفظ شیوه ی نگارش، کلمات با همان شیوه ی اصیل مندرج در متن سند بازنویسی شده اند.)

سند شماره ی ۱

فرمان فتحعلی شاه قاجار مورخ ۱۲۴۰ق خطاب به فرزندش محمدقلی میرزا مُلک آراء والی دارالملک طبرستان، در باب معافیت کاوس بیک کردمحلّه و فرزندان او از عوارض و تکالیف و صادرات دیوانی

بسمه الله تعالی شانه

[اثر مهر چهارگوش کلاهک دار فتحعلی شاه:]

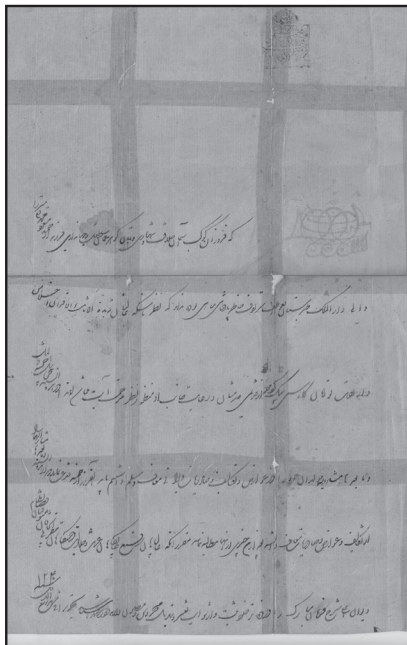
الملك لله

سلطان صاحبقران

گرفت خاتم شاهی ز قدرت ازلی

قرار در کف شاه زمانه فتحعلی

الملك لله تعالی حکم همایون شد که فروزان کوکب آسمان خلافت و شهریاری و تابان گوهر عمان سلطنت و جهانداری فرزند ارجمند

مسعود محمدقلی میرزا والی دارالملک طبرستان بعواطف مترادف خاطر پادشاهی مباهی بوده بداند که نظر بانکه عالیشان زبده الامائل و الاقران الاخلاص و ارادت توأمان کاوس بیک کردمحلّه از قدیمی خدمتان و رعایت جانب او منظور نظر مرحمت آیت میباشد لهذا در هذه السنه پیچی ثیل خجسته دلیل و مابعدھا مشارالیه و ولدان او را از عوارض و تکالیف و صادرات دیوانی معاف و مسلم داشتیم باید آنفرزند ارجمند قدغن نماید که از هذه السنه و مابعدھا مشارالیه را از تکالیف و عوارض و صادرات معاف دانسته، بعد از این چیزی از آنها مطالبه ننماید مقرر آنکه عالیجاهان رفیع جایگاهان عزت و جلالت دستگاهان مقربی الخاقان مستوفیان عظام دیوان اعلی شرح فرمان مبارک را در دفاتر خلود ثبت و از شویب تغییر و تبدیل محروس و وصول دارند و در عهده شناسند تحریر فی شهر ربیع الاول سنه ۱۲۴۰.

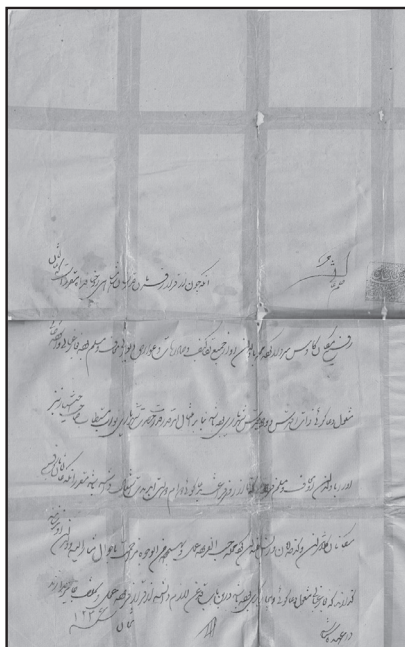
مشخصات سند:

خط شکسته نستعلیق. ۶ سطر. کاغذ فرنگی فستقی مایل به فیروزه ای. ابعاد ۴۲ x ۳۲ سانتی متر. در قسمت فوقانی (وسط) اثر مهر چهارگوش کلاهک دار فتحعلی شاه. تممیدیه و طغرا با آب زر (مطلأ). در ظهر سند علائم ثبت در دفاتر دیوانی به خط سیاق. تاریخ سند: ربیع الاول ۱۲۴۰ هجری برابر با آبان ۱۲۰۳

سند شماره ۲ی

حکم بدیع الزمان میرزا مورخ ۱۲۴۶ ق

در باب معافیت کاوس بیک سردار کردمحلّه و فرزندان او از جمیع تکالیف و صادرات و عوارض دیوانی

[اثر مهر چهارگوش بدیع الزمان میرزا]

برومند نخلی مصون از خزان

نژاد شهنشه بدیع الزمان

حکم عالی شد آنکه چون از قرار فرمان قدرنشان شاهنشاهی روحفاده مقرر است که عالیشان رفیع مکان کاوس سردار کردمحلّه با ولدان او از جمیع تکالیف و صادرات و عوارض دیوانی معاف و مسلم بوده بفارغبالی و آسوده حالی مشغول دعاگوئی ذات اقدس و وجود مقدس شهریاری بوده باشد بنابراین امتثال امر قدر قدرت حضرت شهریاری نواب مستطاب صاحب اختیار نیز او را باولدان او معاف و مسلم فرمودیم که تا از روز فراغت بدعاگوئی دوام دولت ابد مدت اشتغال داشته باشد مقرر آنکه عالیشانان رفیع مکانان کلاتران

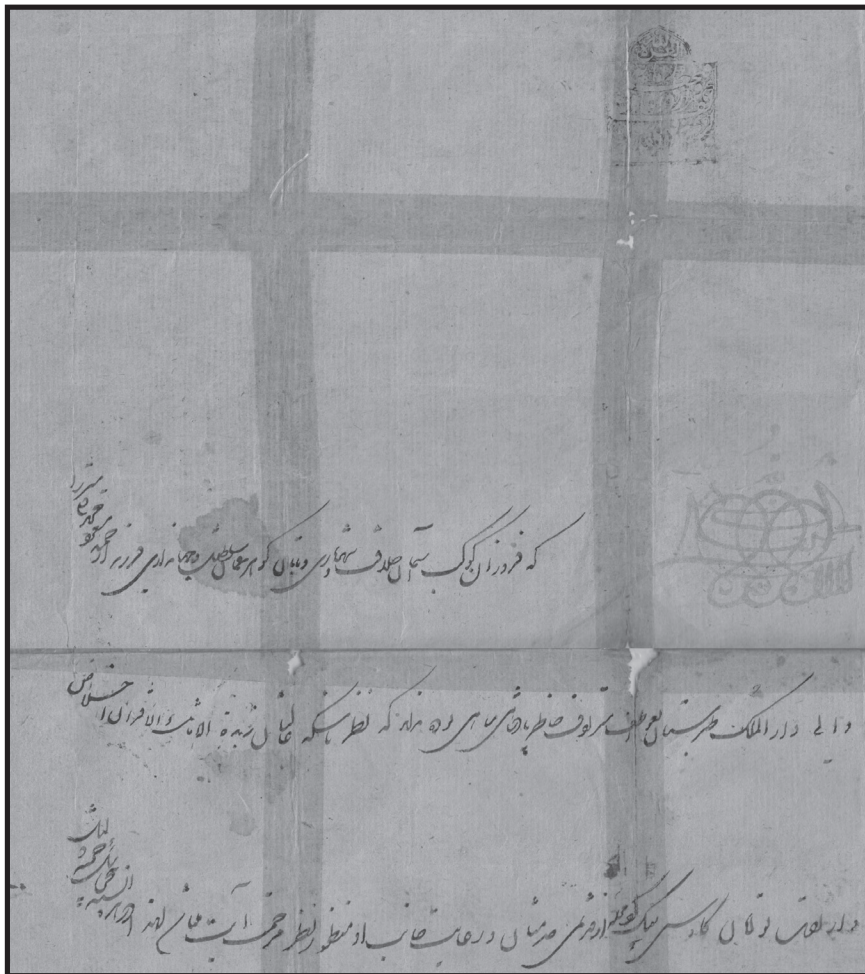
و کدخدایان و ریش سفیدان کرد محلّه حسب الفرموده عمل و بهیچوجه من الوجوه مزاحمت باحوال مشارالیه و ولدان او نرسانند گذارند که بفارغبالی مشغول دعاگوئی و بیجارگیری بوده باشند درین باب قدغن لازم دانسته از قرار فرموده عمل و تخلف جایز ندارند در عهدہ شناسد. شعبان سنه ۱۲۴۶

مشخصات سند:

خط شکسته نستعلیق تحریری. ۷ سطر. کاغذ فرنگی آبی. ابعاد ۴۱ x ۳۱/۵ سانتی متر. گوشه راست فوقانی قسمت متن سند اثر مهر چهارگوش بدیع الزمان میرزا. تاریخ سند: شعبان ۱۲۴۶ هجری برابر با دی ۱۲۰۹

مشخصات مالک اسناد:

تصویر این دو سند در مرکز اسناد تاریخی موسسه فرهنگی میرداماد به نام آقای علی محمد مصدق نگهداری می شود. علی محمد مصدق، فرزند حسینعلی مصدق، فرزند سالار، فرزند مهدی و از اخلاف کاوس بیک، ساکن روستای ولاغوز کردکوی می باشد. خاندان مصدق کردمحل اصالتاً از آن دسته طوایف تُرک هستند که به وسیله ی شاه عباس صفوی به ایالت استرآباد کوچانده شده اند. این دو سند جزء اسناد خانوادگی ایشان بوده و در خانواده ی آن ها نسل به نسل نگهداری شده است. و اکنون به صورت امانت در اختیار مرکز اسناد تاریخی موسسه فرهنگی میرداماد قرار دارد. با سپاس فراوان از این اقدام شایسته ی فرهنگی، امیدواریم دیگر فرهیختگان و اندیشمندان و آحاد مردم فرهنگ دوست، با اهدای اسناد خود، سهم بیشتری در پژوهش های تاریخی، علمی و فرهنگی میهن خویش داشته باشند.

اهداء پنج مجلد روزنامه کیهان

اهداء روزنامه های کیهان مربوط به دوران انقلاب اسلامی

اهداء روزنامه توسط خانم حلیمه خراسانی

یکی از منابعی که پس از دوره ی مشروطه به فهرست منابع متون تاریخی افزوده شد، نشریات هستند. نخستین نشریه ی چاپی در زمان سلطنت محمدشاه قاجار (محرّم ۱۲۵۳ق) توسط میرزا صالح شیرازی چاپ و منتشر شد، اما این اقدام او تداوم نیافت، حدود سیزده سال بعد (۱۲۶۵ق) دومین روزنامه ی ایران به زبان آشوری و با نام «زاهاریرادی باهارا» منتشر شد. دو سال بعد (۱۲۶۷ق) سومین روزنامه در ایران با عنوان «وقایع اتفاقیه» به زبان فارسی و در تهران انتشار یافت، که انتشار این روزنامه را می توان الگوی روزنامه نگاری در ایران و آغاز نسل اول روزنامه نگاری ایران دانست، اما با توجه به این که این روزنامه ها به نوعی وابسته به دربار بودند، تنها اخبار مطلوب دربار را منتشر می کردند. پس از مشروطه چهار روزنامه به نام های «مجلس»، «ندای وطن»، «صبح صادق» و «جبل المتین» به صورت روزانه در ایران منتشر می شد و مخاطبان زیادی نیز داشت و بعد از آن روزنامه های متعدد دیگری در تهران و سایر شهرستان ها به چاپ و انتشار رسید. با روی کار آمدن سلطنت پهلوی، تحول چشم گیری در روزنامه نگاری ایجاد شد. نخستین روزنامه ی رسمی کشور در این دوره روزنامه ی اطلاعات بود که تاکنون نیز منتشر می شود. هرچند در طول زمان سلطنت رضاشاه روزنامه های متعددی در تهران و شهرستان های ایران منتشر شد، اما همگی پس از مدتی فعالیت، تعطیل شده اند. در سال های آغازین سلطنت محمدرضاشاه (۱۳۲۱) روزنامه ای به نام «کیهان» منتشر شد که این روزنامه در واقع جانشین روزنامه ی توقیف شده ی «آینده ایران» بود و نخستین شماره ی آن در سوم خردادماه ۱۳۲۱ انتشار یافت. روزنامه ی کیهان نیز پس از مدت کوتاهی فعالیت، ۳ بار در سال ۱۳۲۲ توقیف شد، اما دوباره به کار خود ادامه داد و تاکنون نیز منتشر می شود. در زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران، یکی از مهم ترین نشریاتی که اخبار مربوط به انقلاب و پس از آن اخبار جنگ تحمیلی را پوشش می داد، همین روزنامه ی کیهان بوده است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، یکی از مهمترین ابزار انتشار اطلاعات مربوط به انقلاب و پس از آن، اخبار اوضاع سیاسی - اجتماعی کشور روزنامه ها بودند. بنابراین اغلب فعالان انقلابی روزنامه های منتشر شده را رصد می کردند. خانم حلیمه خراسانی یکی از چهره های شاخص و برجسته ی فعال انقلابی که در سال های قبل از پیروزی انقلاب به دلیل فعالیت های سیاسی، در زندان به سر می برد، در بهمن ماه ۱۳۹۶ تعداد هفت مجلد صحافی شده روزنامه کیهان را به مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء کرد. این مجموعه شامل حدود ۶۴۰ شماره از روزنامه ی کیهان است که از شماره ی ۱۰۶۰۵ تا شماره ی ۱۱۲۴۴ و از تاریخ شنبه ۱۶ دی ۱۳۵۷ تا پنجشنبه ۲۸ اسفند ۱۳۵۹ را شامل می شود. حلیمه خراسانی علاوه بر فعالیت های جدی انقلابی، چه در سال های قبل از انقلاب و چه پس از پیروزی انقلاب و در زمان جنگ تحمیلی و هم چنین تاکنون جزو بانوان خیر شهر گرگان نیز محسوب می شود.